

UMEÅ UNIVERSITET

Vetenskaplig progression i grundlärarprogrammen

Kristina Persson

Innehåll

Inledning, 1

Bakgrund, 1

Projektets syfte och mål, 2

Metod vid kartläggning, 2

Vetenskaplighet, språk- och textkompetens i de gemensamma kursernas FSR, 3

Teori och begrepp, 4

Metod, 4

Forskningsanknytning, källor och informationsvärdering, 4

Språk- och textkompetens, 5

Rekommendation, 6

Bilagor

Bilaga 1 Förslag till innehåll och språk och text i termin 1

Bilaga 2 Matris Vetenskaplig progression och relationen till vetenskapligt skrivande

Bilaga 3 Skrivande kopplat till yrkesprofessionen

Bilaga 4 Programstruktur

Inledning

Bakgrund

Vid ett flertal tillfällen har det signalerats att studenter vid grundlärarprogrammen har liten beredskap att omsätta tankar och kunskaper i skriven text. Ofta har det också påtalats att väsentliga generiska kompetenser i sammanhanget – som exempelvis självständighet, eget ansvar och kritiskt tänkande – är viktiga för dessa blivande lärare men samtidigt inte så väl framskrivna i kursplanernas FSR och examinationer. Studenten ska under hela utbildningen utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt varför det behöver säkerställas att det finns en synlig progression i vetenskaplig skolning under utbildningen.

Ett vetenskapligt förhållningssätt kräver en förmåga att söka och värdera källor, att läsa kritiskt, att dra nytta av såväl vetenskapliga som populärvetenskapliga texter och att skriva texter som följer normer för akademiskt skrivande. För att kunna bidra till kunskapsutvecklingen inom sitt yrkesområde måste studenterna även utveckla förmågan att kunna argumentera utifrån forskning inom sina ämnesområden och kunna använda och omsätta relevant begreppsapparat i sin utbildning och sin kommande yrkesutövning. Språk- och textkompetenser spelar därmed en viktig roll i utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt.

I utbildningens allra första kurs (6PE189, se programstruktur, bilaga 4) finns innehållsskrivningen ”Att studera, kommunicera, läsa och skriva i en högskolemiljö bildar upptakten till ett vetenskapligt förhållningssätt som sedan löper som en sammanhängande tråd genom utbildningen, bland annat genom kursinslag med vetenskapligt skrivande och kontinuerlig reflektion över den egna professionsutvecklingen.” Detta uttrycker snarast en målsättning för hela utbildningen, men språkets och de språkliga kompetensernas roll för utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt är tydlig, och den röda tråden signalerar progression. Frågan är om denna progression är synlig genom hela utbildningen?

En annan fråga rör förhållningssättet till språk och text. Lärarutbildningen är en mångfacetterad yrkesutbildning där olika ämnesområden bidrar med olika traditioner och sätt att förhålla sig till text och skrivande. Ett lättåskådligt exempel är referenshantering som delvis skiljer sig mellan samhällsvetenskap och humaniora, ett annat är den globala textstrukturen IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussion) som är vanlig inom det naturvetenskapliga fältet men som inte alltid passar den humanistiska texttraditionen. Att det finns olika textnormer är en nyttig men ofta frustrerande insikt för många studenter. Det är väl inte önskvärt att strömlinjeforma utbildningen i detta avseende. Det finns en viktig pedagogisk vinst med att studenterna får pröva att läsa och skriva inom olika kunskapstraditioner och därmed får praktiska exempel på hur texter formar och formas i olika sammanhang. Det finns dock risk att studenterna inte tränas i att medvetet förhålla sig till dessa olika traditioner och textmönster och att se vad som förenar men också skiljer olika traditioner och texter åt. Problematikeringen av texter i sina sammanhang måste främst ligga på de olika ämnena. Dock bör minsta gemensamma nämnare om vad språkets och texters roll i det vetenskapliga är kunna uttryckas i gemensamma kursplaner. Likaså bör en samsyn om hur vi väljer att beteckna detta vetenskapliga kunna uppnås.

Projektet syfte och mål

Projektets har inneburit en översyn av hur synligt ett vetenskapligt förhållningssätt och en vetenskaplig progression är i grundlärarprogrammets gemensamma kursplaner. Projektet har utifrån denna översyn utmynnat i förslag på konkreta utvecklingsvägar med särskild hänsyn till den språkliga kompetensens roll i utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt. Syftet med översynen och progressionsdokumentet är att:

- bidra till att säkerställa samt stärka progressionen i utbildningen avseende såväl generella kompetenser som självständighet, eget ansvar och kritiskt tänkande som specifikt språkliga för att kunna möta yrkeslivets krav på språklig kompetens och den kompetens som krävs för akademiskt skrivande;
- bidra till eventuella justeringar och utveckling av ingående förväntade studieresultat i programmets kurser;
- utgöra stöd för kursansvariga vid planering av befintliga kursers genomförande och kursutveckling av kurser.

Projektet har tagit stöd i dels det dokument med inriktning mot skrivande och vetenskapligt förhållningssätt som Institutionen för kultur- och medievetenskaper har tagit fram, dels dokumentet ”Progression i vetenskaplig skolning i grundlärarprogrammet mot fritidshem” som tagits fram på Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap. Det sistnämnda dokumentet har i samband med översynen reviderats eftersom strukturplanen förändrats för denna inriktning.

En utgångspunkt vid översynen har varit de nationella målen för aktuella examina. De examensmål som särskilt har beaktats är följande:

Kunskap och förståelse

- visa sådana kunskaper inom ...och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen,
- visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen

Färdighet och förmåga

- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet,
- visa kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande till stöd för den pedagogiska verksamheten,

Metod vid kartläggning

Två metoder har använts för att synliggöra hur väl programmen erbjuder studenterna en möjlighet att successivt erövra ett vetenskapligt förhållningssätt. Den första metoden är närläsning av FSR främst i den utbildningsvetenskapliga kärnan, dvs. utbildningens gemensamma kursplaner i termin 1, 4, 7 och 8 (se programstruktur, bilaga 4). Utifrån närläsningen har relevant innehåll grupperats i ett antal områden som kan sägas vara hörnpelare i vetenskapligheten: 1. Teori och begrepp, 2. Metod, 3. Forskningsanknytning,

källor och källkritik samt 3. Språk, text och skrivande. Målet har varit att kategorisera innehåll som uttrycks explicit med nyckelord som exv. *teori, teoretisk, kvalitativ metod* eller att det framgår att studenten behöver exv. en teoretisk kunskap eller begreppskunskap för att kunna uppfylla ett mål. Givetvis uttrycks inte allt innehåll explicit, men genom att blottlägga det som faktiskt är synligt i kursplanerna kan ljus riktas mot det som impliceras. Därigenom hoppas projektet kunna bidra med nycklar till hur innehåll och progression kan förstärkas.

Utifrån ovanstående kategorisering har aktuella FSR klassificerats med utgångspunkt i vilken kunskapsdimension som uttrycks (factual knowledge, conceptual knowledge, procedural knowledge, meta-cognitive knowledge) och vilken kognitiv process denna omfattar (remember, understand, apply, analyze, evaluate, create). Härvid har alltså Blooms reviderade taxonomi över utbildningsmål varit en utgångspunkt.¹ Klassificeringen har gjorts genom en enkel semantisk analys av huvudsatsens innehållsverb, vilket har inneburit att FSR har kunnat grupperas i dimensionen kunskap → förståelse → användande → analys → syntes → utvärdering → handling. Därigenom ges ett grovt mått på om olika aspekter i utbildningen följer en kunskapsprogression. Språk- och textkompetens har särskilt beaktats.

Det kan vara värt att poängtera att endast kursplanernas FSR har studerats. Innehåll i kursernas innehållsbeskrivningar har inte beaktats, inte heller studiehandledningar där ju kursplanernas målsättningar konkretiseras. Projektet har alltså också avgränsats till en undersökning av utbildningens gemensamma kursplaner. Det här ger givetvis inte hela bilden av hur den vetenskapliga progressionen i utbildningen ser ut. Inom respektive ämne finns också en progression, vilket betyder att en fullständig genomlysning också skulle ta hänsyn till de ämnesspecifika kursernas progressionen i relation till den utbildningsvetenskapliga kärnans. En sådan genomlysning av de ämnesspecifika kurserna kan stärka hela utbildningen, men projektets omfattning medgav inte detta.

Vetenskaplighet, språk- och textkompetens i de gemensamma kursplanernas FSR

Kartläggningen har tagit fast på explicit uttryckt innehåll om teori, begrepp, metod, forskningsanknytning, källor, informationsvärdering samt språk- och textkompetens. Resultatet av inventeringen redovisas nedan. Avsnitten *Teori och begrepp, Metod, Forskningsanknytning, källor och informationsvärdering* är mycket översiktliga. Kartläggningen har här syftat till att synliggöra vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig progression och att upptäcka luckor. De rekommendationer vi ger under dessa rubriker rör endast hur FSR kan kompletteras eller förstärkas. Utredningens tyngdpunkt har legat på språk- och textkompetensens roll, och efter redovisningen av hur skriftspråkliga kompetenser syns i de gemensamma (och översiktligt i de ämnesspecifika) kursplanernas FSR följer rekommendationer och förslag på hur kursplanerna kan förstärkas och på innehåll i undervisning.

---

¹ Rienecker, Lotte & Stray Jörgensen, Peter (2012). Att skriva en bra uppsats. 3 uppl. Stockholm.

Teori och begrepp

Ett trettiotal FSR i de gemensamma kurserna uttrycker mål som inbegriper teoretisk och begreppsmässig kunskap, färdighet eller värderingsförmåga. De uttrycks som kunskapsmål, exv. "redogöra för centrala läroplansteoretiska begrepp (6PE225); "visa grundläggande förståelse för olika etiska teoribildningar och centrala normativa begrepp" (6LU007), som perspektiv utifrån vilket ett färdighetsmål eller en värderingsförmåga ska prövas, exv.: "planera och genomföra en studie med utgångspunkt i ett utbildningsvetenskapligt perspektiv" (6PE225); "kunna reflektera över den egna professionsutvecklingen utifrån teoretiska perspektiv och gjorda erfarenheter" (6LÄ046 och 6LÄ048) eller slutligen i skrivningar som implicerar ett teoretisk och eller begreppsmässig kunskap, färdighet eller värderingsförmåga, exv.: "visa förmåga att identifiera hur diskriminerande beteenden och kategoriseringar skapas och återskapas i skolans sociala liv, och hur dessa kan utmanas och motverkas" (6LU007); "på grundval av sina studier kunna reflektera över lärarprofessionens grund i vetenskap och beprövad erfarenhet" (6PE158). Tonvikten i termin 1 och 4 ligger på kunskapsmål och kognitiva processer som handlar om att kunna redogöra för eller visa förståelse för. Detta synliggörs i FSR om kunskap och förståelse med verbanvändningen *identifiera, redogöra för, visa kunskap om, beskriva* och *visa förståelse för*. I den tidiga delen av den gemensamma utbildningen finns också några FSR som uttrycker färdighetsmål och värderingsförmåga som uttrycker reflektion, problematisering eller handlingsförmåga: *reflektera, problematisera, diskutera*. I termin 7 och 8 ligger tonvikten på kognitiva processer som handlar om att kunna applicera, utvärdera och skapa. Det är synligt framför allt i färdighetsmål och uttrycks med hjälp av verb som: *planera, genomföra, dokumentera, kommunicera, formulera, dra slutsatser, analysera, göra bedömningar*. På så sätt är en progression beträffande behärsningen av teori och begrepp synlig i det gemensamma stoffet i utbildningen.

Metod

Inte särskilt många FSR innehåller uttryckliga skrivningar om metodkunskaper, metodfärdigheter eller förmågan att värdera metodval. Liksom det teoretiska stoffet kan det dock impliceras i framförallt andra färdighetsmål. De explicit uttryckta är jämnt fördelade mellan kurserna i den första halvan av utbildningen (termin 1 och 4) och kurserna i den andra (termin 7 och 8), och de uttrycks nästan uteslutande som metodologiska färdighetsmål med hjälp av verb som *analysera, planera, genomföra, välja, motivera, tillämpa, tolka, dra slutsatser*.

Forskningsanknytning, källor och informationsvärdering

Det är endast ett fåtal FSR i de gemensamma kursplanerna som innehåller uttryckliga skrivningar om forskningsanknytning och källor. De förekommer i en handfull FSR fr.o.m. termin 4. I endast två FSR uttrycks forskningen i sig som ett mål: "Redogöra för aktuell utbildningsvetenskaplig och utvecklingspsykologisk forskning relaterat till läraruppdraget" (6PE225) och "uppvisa relevant och aktuell kunskapsbas i valet av primär- och sekundärkällor" (6PE212, 213). Övriga FSR som innehåller skrivningar om forskningsanknytning sätter detta mål i relation till att exv. kunna dra slutsatser utifrån egna resultat (6PE212, 213) eller planera undervisning och analysera didaktiska överväganden (6PE225). Forskning bestäms närmare som *utbildningsvetenskaplig och*

utvecklingspsykologisk (6PE225), *svensk och internationell* (6PE143) respektive *aktuell* (6PE212, 213). I en av de första kurserna finns den gemensamma utbildningens enda uttryckliga skrivning om informationsvärdering och källkritik: ”kunna tillämpa grundläggande metoder för informationsvärdering, såsom redskap från argumentationsanalys, statistisk metodologi, och källkritik i vid mening.” (6LU006)

Språk- och textkompetens

Ett tiotal FSR i de gemensamma kurserna (termin 1, 4, 7 och 8) handlar om studentens egen språkliga kompetens. De uttrycks i sju av de totalt 12 gemensamma kursplanerna och samtliga uttrycks under färdighet och förmåga. Skrivningarna i termin 1 och 4 är mer allmänna, medan FSR i termin 7 och 8 är mer specifika. Noterbart är att merparten av FSR finns i kurser som hör till termin 7 och 8, alltså den avslutande VFU-kursen (6PE143), examensarbetet (6PE212 och 213) och utbildningens avslutande kurs (6PE158). Några FSR i de gemensamma kurserna uttrycker ett metaperspektiv på språk: ”beskriva språkets och kommunikationens betydelse för lärandet” (6PE189); att ”reflektera över digitala verktyg i pedagogisk verksamhet” (6PE187) och ”värdera hur IT-stöd kan användas i den pedagogiska verksamheten” (6LÄ048). Ett par FSR uttrycker olika representationsformer: ”använda ... digitala verktyg i pedagogisk verksamhet” (6PE187) och i utbildningens avslutande kurs (6PE158) att ”kunna presentera den egna lärarkompetensen och pedagogisk grundsyn i en digital portfolio”.

Kursplanen till den sjunde terminens VFU-kurs (6PE143) innehåller flera FSR som prövar studentens praktiska skriftbruk, t.ex. att kunna uttrycka sig mottagaranpassat och efter syfte, att kunna dokumentera, att kunna kommunicera bedömning av språkutveckling skriftligt, att kunna upprätta en handlingsplan. Dessa mål uttrycker ett yrkesinriktat skrivande i genrer som är typiska för lärandediskursen. De grundläggande framställningsformerna tillämpas och får en förankring i typer av texter som lärarkandidaten rimligtvis kommer att möta i lärarpraktiken. Dessutom bör denna typ av skrivande ge goda möjligheter att öva sig att använda skolans särskilda ämnesspråk och terminologi och att sträva mot att skriva värderingsfritt.

Examensarbetskursen (6PE212 och 6PE213) innehåller naturligt nog flera FSR om skrivande. De ger en konkret beskrivning av vilka delar av det vetenskapliga skrivandet som prövas: olika framställningsformer, struktur, sammanhang, stil, klarspråk, forskningsanknytning, referenshantering och formalia.

FSR som styr mot studentens språkliga kompetens i den sjunde terminens VFU-kurs prövar det nationella målet för grundlärarexamen ”att visa förmåga att observera, dokumentera, analysera och bedöma elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och informera och samarbeta med elever och deras vårdnadshavare” och delar av målet att ”visa kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande till stöd för den pedagogiska verksamheten.” FSR i utbildningens avslutande kurs (6PE158) om att presentera den pedagogiska grundsynen i en digital portfolio pekar mot delar av målet att ”visa förmåga att säkert och kritiskt använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten och att beakta betydelsen av olika mediers och digitala miljöers roll för denna”. Något nationellt mål om studentens vetenskapliga skrivande finns inte utan får impliceras i t.ex. färdighetsmålet ”visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till

utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet” som prövas i examensarbetet.

I perspektiv av studentens språkliga förmåga pekar alltså de två avslutande terminernas kurser mot en utvecklad språklig kompetens hos studenten, tillämpad dels på yrkesinriktat skrivande, dels på akademiskt skrivande. För att klara kurserna behöver studenten därför behärska hela repertoaren. Målet med utbildningen är i detta avseende konkret och tydlig. Vi menar dock att progressionen som leder fram till detta mål behöver tydliggöras i den tidigare delen av utbildningen och att FSR och kursinnehåll kan komma att behöva förstärkas i framför allt termin 1 men också i termin 4.

De ämnesspecifika kursplanerna innehåller närmare trettio FSR som konkret behandlar studentens skrivande. Hälften av dessa finns i de sex kursplanerna för svenska F-3 och 4-6. I revideringen av dessa kursplaner har det varit en strävan att skapa konkreta FSR som gör det möjligt att pröva studentens språkliga kompetens och därmed betona att kursinnehållet ska innehålla moment där studenten övar olika aspekter av skrivande. En progression har eftersträvat på så sätt att den inledande kursen presenterar grammatiken och vidare den retoriska modellen som både som arbetsprocess och textmodell och slutligen diskursivt skrivande, att den andra kursen fokuserar det yrkesinriktade skrivandet och att den tredje innebär en syntes. Möjligen kan det valda upplägget överlappa visst innehåll i de gemensamma kurserna. Dock, det teoretiska stoffet om barns och ungas språk-, läs- och skrivutveckling och den praktiska tillämpningen av detta stoff i övningar av lektionsplanering, analys och bedömning av elevspråk närmast förutsätter en solid språklig behärskning hos studenten och den blivande läraren. Utvecklingen av den egna språkliga kompetensen och reflektionen kring den är därför en viktig motor i kunskapsinhämtningen och färdigheten att arbeta med elevers språkutveckling. Även kursplanerna i engelska innehåller ett antal FSR om studentens egen språkbehärskning av engelska i skrift. I kursplanerna i matematik och naturorientering och teknik finns ett antal FSR som i allmänna ordalag styr mot skrivande: exv. ”dokumentera barns kunskaper” (NO040); ”använda olika representationsformer” (MA038).

Rekommendation

En progression beträffande teoretiska och begreppsmässiga kunskaper är synliga i de gemensamma kursplanernas FSR. Metodkunskaper inte är lika tydligt framskrivna. Detsamma gäller för forskningsanknytning och särskilt för informationsvärdering och källkritik. En rekommendation är därför att se över de gemensamma kursplanerna ur dessa senare aspekter. Detta är viktigt, eftersom dessa aspekter är del av de nationella målen.

För att förstärka innehåll om text, skrivande och språk och för att tydliggöra progressionen i studentens egen språkliga utveckling rekommenderar vi att:

Förstärka kursinnehåll, undervisning och kursuppgifter om skrivande och textskapande i termin 1. Innehållet ska ge de grundläggande verktygen för att kunna tillämpa både på det yrkesinriktade skrivandet och på det vetenskapliga skrivande som praktiseras inom akademien. Ett förslag till innehåll och upplägg presenteras i bilaga 1 och innebär i korthet att följande språk- och textkompetenser fokuseras:

- **Den retoriska modellen** som verktyg för arbetsprocess och textskapande.

- **Framställningsformer** – att berätta, beskriva, utreda och argumentera, vilken funktion framställningsformerna har, hur de hänger ihop med särskilda sorters texter eller textdelar.
- **Innehåll i text** – textens teman och vad texten säger om sina teman; hur textens tema(n) signaleras genom rubricering och positionering och kärnmeningar; hur innehållet sorteras i olika dispositionstyper; hur innehållets sortering markeras grafiskt.
- **Perspektiv i text** – Vad perspektiv är och hur perspektiv skapas, vilka konsekvenser perspektivet får för framställningen; att modifiera och nyansera innehållet - modalitet och modalitetsmarkörer (t.ex. kan, bör, ska, måste, inte, väl, ju).
- **Den egna rösten och andras röster i texten** – att citera och referera, användningen av *jag, vi, man, hen*, passiv och aktiv verbform.
- **Sammanhang i text** – textbindning och textprogression, hur textbindning ser ut och fungerar i olika typer av texter; sambandet mellan text och bild.
- **Det ämnesrelaterade ordförrådet** - relationen mellan ord och begrepp, vetenskapliga ord, ämnesrelaterade ord.
- **Språklig precision** – att definiera, att formulera ett problem.
- **Klarspråk** – att skriva effektivt, ekonomiskt och klart.
- **Språkriktighet** – den kommunikativa funktionen; bruk och norm; skolan som normbildare.
- **Stil** – att anpassa sitt språk efter ämne, syfte, verksamhet och mottagare.

Med ett sådant baspaket får studenten en grund att vidareutveckla i den fortsatta utbildningen, nämligen den grundläggande kunskapen om och färdigheten i att använda textmönster och språkliga strategier som återkommer i olika typer av texter. Den beskrivande framställningsformen finns ju t.ex. i både referatet av en forskningsartikel och i veckobrevet från en lärare till vårdnadshavare. En berättande framställningsform kan vara att exv. återge ett besök i en skolklass eller att i en uppsats metoddel redogöra för genomförandefasen i en observation. All form av jämförelse, analys och tolkning bygger på den utredande framställningsformen. Den argumenterande framställningsformen används slutligen i all form av diskussion, reflektion och utvärdering. Progressionen i skrivande och mötet med det ämnesspecifika skrivandet under utbildningen blir, menar vi, mer konstruktivt om studenterna har en solid och gemensam grund.

En viktig faktor i sammanhanget är att lärarutbildningen får allt fler studenter med annat modersmål än svenska. Denna studentgrupp är ett välkommet tillskott i utbildningen, och studenterna kommer att spela en viktig roll i den flerspråkiga svenska skolan. Att skriva inom en akademisk utbildning och att göra det på ett andraspråk innebär dock en särskild utmaning som lärarutbildningen behöver möta. Tidiga insatser är här särskilt viktiga.

Det finns ytterligare argument för att lägga stor vikt vid skrivande tidigt i utbildningen. Responsen på skriftliga uppgifter är i dag starkt kringskuren. Lärare och examinatorer har mycket små tidsmässiga resurser att ge kvalitativ textrespons. Granskningen av texter görs utifrån uppgiftsbeskrivningar och FSR och styr mot innehållet i text. Respons som handlar om genreträff, disposition, textbindning, hur väl studenten har lyckats synliggöra exv. ett

jämförande perspektiv, konstruktiv respons på språklig effektivitet och klarhet osv. finns det, vågar vi påstå, lite utrymme för. Detta kan få till följd att studenten går genom hela sin utbildning utan att bli uppmärksam på vad hen behöver öva på och utan att få kunskap om och hjälp med att hitta bra skrivstrategier. Det riskerar också att odla föreställningen om att innehåll och form inte hänger ihop. Ett argument som anknyter till detta är också att det är svårt och tidsödande att ge respons på texter som inte följer vedertagna normer. Resurserna för respons behöver förstärkas, och befintliga resurser skulle kunna användas mer konstruktivt om utbildningen tidigt gav studenten bra verktyg för skrivande.

De olika momenten om skrivande och textskapande bör fördelas över hela den första terminen i föreläsningar och workshops och i så stor utsträckning som möjligt också övas och om möjligt examineras inom ramen för de skriftliga uppgifter studenten genomför i de olika kurserna. Idealt sett borde innehåll som rör studentens språkliga kompetens samlas i en kurs som löper parallellt med övriga kurser. Det förslag som presenteras tar dock utgångspunkt i att strukturplanen inte förändras. Förslaget innebär att ovanstående målsättningar med språk- och textmässiga kunskaper och färdigheter alltså inlemmas i och relateras till de nuvarande kursprofilerna.

I bilaga 2 och 3 presenteras utkast till matriser över hur vetenskaplig progression och progression i det yrkesinriktat skrivandet kan synliggöras i utbildningen och hur progressionen kopplas till språklig kompetens.

Tydliggöra progression både inom och mellan terminer I den första terminen bör fokus ligga på att öva enskilda delar, t.ex. att öva sig att definiera, referera, disponera ett stoff tematiskt eller på annat sätt, signalera innehåll genom kärnmeningar osv. Det följer också på förslaget att ett tematiserat innehåll om språk, text och skrivande fördelas över hela terminen. I den andra gemensamma terminen (termin 4) bör större fokus läggas på en syntes av de språkliga kompetenserna. En sådan tanke kan skönjas i den fjärde terminens FSR som uttrycker skrivande: ”kunna använda olika kommunikativa, språkliga och estetiska texter och uttrycksformer som främjar elevers lärande”; ”kunna...dokumentera undervisning i svenska, matematik och engelska”; ”skriva en vetenskaplig rapport” (6LÄ048). Här finns alltså möjlighet att konkretisera innehåll och att förstärka undervisning.

Justera innehåll i kursplaner som handlar om studentens språk, text och skrivande. De bör uttrycka vilken framställningsform som avses och hur en text ska vara beskaffad för att vara godkänd. Ett exempel: ”skriva en text där ett antal kriterier som utmärker en vetenskaplig text ingår” (6PE189). Här är det möjligt att konkretisera dels vilken typ av text som avses, dels vilka kriterier som prövas. En fördel med att konkretisera är att det tydliggör vad som examineras. Progressionen i kursplanerna, eller bristen på sådan, blir också tydligare. Det finns flera språkliga strategier för att åstadkomma detta:

- att mer medvetet använda verb som beskriver skrivande och samtidigt uttrycker vilken kunskapsdimension och/eller vilken kognitiv process som avses: *referera, argumentera för, utreda*;
- att bestämma närmare vad som avses: *i en **text** → i en argumenterande **text** om, jämföra x i en utredande **text** om; i en väl sammanhängande utredande **text** med vårdat och klart språk; i en definierande framställningsform som kännetecknas av språklig precision.*

Det handlar alltså om att konkretisera på vilket sätt den språkliga delen av det vetenskapliga förhållningssättet prövas i examination.

Beteckna olika sorts texter och stilar som vi använder i kursplanerna på ett entydigt sätt. Vad betyder rapport? Vad innebär det att dokumentera? Vad är vetenskaplig stil? En allmän reflektion är att sträva efter att, om inte undvika beteckningar som *vetenskaplig stil*, *vetenskapligt språk*, så tydliggöra vad som avses för att undvika föreställningen om att det finns en underförstådd språklig norm eller att exv. en genrebeteckning som *vetenskaplig rapport* är entydig. Det är också viktigt att hitta relevanta och entydiga beteckningar på olika typer av texter, för att i kursplanerna inte förmedla en hållning att ett textmönster passar alla texter.

Utveckla samarbete över institutionsgränserna som handlar om språk, text och skrivande En förstärkning av innehåll om språk, text och skrivande i termin 1 skulle innebära ett konkret samarbete mellan kursansvariga för de olika kurserna och företrädare för Institutionen för språkstudier, där kompetensen för denna typ av kursinnehåll i svenska och svenska som andraspråk är väl utvecklad och etablerad. Språkverkstaden vid Umeå universitetsbibliotek bör också vara en viktig resurs i detta sammanhang. Ett samarbete skulle innebära en översyn av hur kursinlag om språk, text och skrivande skulle kunna inlemmas i befintliga kursstrukturer och kunna relateras till kursinnehåll i upplägg och genomförande.

En mer långsiktig satsning handlar om att skapa ett forum för att dryfta frågor om språk, text och skrivande inom lärarutbildningen. Det vore därför önskvärt att Lärarhögskolan bjöd in till seminarier. Ämnen som kunde behandlas är t.ex. text och skrivande inom olika ämnen, vad skriftspråklig kompetens är och den aktuella frågan om studenter med svenska som andraspråk och vilken språklig kompetens som behövs för att ge dessa studenter en likvärdig utbildning. Den nyutkomna boken *Kampen om texten: examensarbetet i lärarutbildningen*, red. Per-Olof Erixon & Olle Josephson (2017), kan fungera som utgångspunkt för dessa och andra frågor.

Bilaga 1

Förslag till innehåll om språk och text som ligger parallellt med kurserna i termin 1	Kurser termin 1 med innehållsbeskrivning från respektive kursplan
Introduktionsföreläsning: Vad gör vi när vi skriver och läser? Skolan som skriftbruksmiljö och skolans skriftpraktiker; akademiska skriftpraktiker. Föreläsningar med efterföljande workshops om:	6PE189: Grundlärare som profession (UK), 6 hp Kursen ger en introduktion till den kommande yrkesutövningen som grundlärare med inriktning mot förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3, grundskolans årskurs 4-6, eller fritidshem. Kursen förbereder de lärarstuderande för en yrkesspecifik identitet samt ett yrkesliv i samverkan mellan de tre grundlärairinriktningarna. I kursen fokuseras skolans organisation och uppdrag utifrån relevanta styrdokument, myndighetsutövning och skoljuridik. I kursen introduceras och behandlas pedagogisk-didaktiska frågor och olika teoretiska, praktiska och estetiska perspektiv på lärande och undervisning. Att studera, kommunicera, läsa och skriva i en högskolemiljö bildar upptakten till ett vetenskapligt förhållningssätt som sedan löper som en sammanhållande tråd genom utbildningen, bland annat genom kursinslag med vetenskapligt skrivande och kontinuerlig reflektion över den egna professionsutvecklingen. Särskilt fokus läggs på ledarskapsuppdraget i olika lärmiljöer, vilket praktiseras och dokumenteras ytterligare i påföljande verksamhetsförlagda kurs, Att vara grundlärare (VFU I).
Den retoriska modellen som verktyg för arbetsprocess och textskapande.	
Texters funktion. De grundläggande framställningsformerna berätta, beskriva, utreda och argumentera.	
Vad gör texten till en text? Det innehållsmässiga sammanhanget – hur textens tema(n) signaleras genom rubricering, positionering och kärnmeningar, hur innehåll sorteras i olika dispositionstyper, hur innehåll markeras grafiskt; hur innehåll binds ihop – textbindning och textprogression, hur textbindning ser ut och fungerar i olika typer av texter; sambandet mellan text och bild.	
Den egna rösten och andras röster i texten – att citera och referera, användningen av <i>jag, vi, man, hen</i> , aktiv och passiv verbform.	

Innehållet i språkmodulen ska ge de grundläggande kunskaperna och färdigheterna för att arbeta funktionellt med text.

<p>Klarspråk – att skriva effektivt, ekonomiskt och klart.</p>	<p>6PE187: Lärande och undervisning (UK), 7,5 hp</p> <p>Kursen behandlar lärares professionella uppgift att främja och ge förutsättningar för barns, elevers och vuxnas lärande både på grupp- och individnivå. Med utgångspunkt i teorier om social och kognitiv utveckling bearbetas centrala didaktiska begrepp av relevans för planering och analys av undervisning och lärande. Frågor om val av mål, innehåll och metoder i undervisning behandlas liksom olika läroprocesser, t.ex. estetiska läroprocesser. Lärares didaktiska förmågor tränas och analyseras. Vidare studeras och analyseras individuella och strukturella villkor för undervisning och lärande i skolan/förskolan. Röst och tal introduceras.</p>
<p>Språkriktighet – skolan som normbildare.</p>	
<p>Stil – att anpassa sitt språk efter ämne, syfte, verksamhet och mottagare.</p>	

Innehållet i denna språkmodul ska ge kunskaper och färdigheter om språk och stil.

Innehållet anpassas efter kursinnehållet i 6PE187.

<p>Det ämnesrelaterade ordförrådet – relationen mellan ord och begrepp, vetenskapliga ord, ämnesrelaterade ord.</p>	<p>6LU006: Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik (UK), 7,5 hp</p> <p>Kursen ger en bred introduktion till frågor om kunskap, vetenskap och forskningsmetodik. Den ger en förberedelse både till fortsatt akademisk utbildning och till yrkesverksamhet som lärare i förskola och skola, en verksamhet som innehåller såväl pedagogiska arbetsmoment med barn och elever som egen fortbildning och gemensam verksamhetsutveckling. I särskilt fokus för kursen står förskolans och skolans uppdrag att förmedla kunskap och stimulera kunskapsutveckling.</p> <p>Kursen ger fördjupad kunskap om lagar och styrdokument rörande förskolans och skolans kunskapsuppdrag. Den introducerar begrepp, teorier och rön inom kunskaps- och vetenskapsteori. Teman som behandlas inkluderar vad kunskap är, vilka former av kunskap som finns och hur vi får sådana kunskaper. Vidare diskuteras vad som utmärker vetenskaplig forskning och vad vetenskaplighet innebär. I samband med detta introduceras även vetenskapliga metoder (såväl kvantitativa som kvalitativa). Frågan om hur beprövad erfarenhet inom läraryrket förhåller sig till vetenskaplig kunskap problematiseras och diskuteras. I kursen behandlas också kunskap och vetenskap från ett genusperspektiv, och hur olika kunskapsformer som urskiljs i läroplanen i arbetet som lärare kan användas för att analysera mål i undervisning och lärande.</p>
<p>Språklig precision – att definiera; att formulera ett problem.</p>	<p>Kursen ger också grundläggande praktiska redskap för och träning i att värdera informationskällor i form av källkritik, argumentationsanalys och statistik. Tillsammans med teoretiska kunskaper om kunskap, vetenskap och forskningsmetodik förbereder dessa praktiska inslag blivande lärare för att kritiskt och på vetenskaplig grund utöva läraryrket.</p>

I denna språkmodul är tanken att arbeta med ett par av det akademiska skrivandets kännetecken.
Innehållet anknyts till 6LU006.

<p>Perspektiv i text – vad perspektiv är och hur perspektiv skapas, vilka konsekvenser perspektivet får för framställningen; att modifiera och nyansera innehåll – modalitet och modalitetsmarkörer (kan, bör, ska, ju, väl, inte, måste osv.).</p>	<p>6LU007: Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön (UK), 7,5 hp</p> <p>Kursen tar sin utgångspunkt i skolan som en integrerad del av samhället, där tyngdpunkten ligger på skolans fostransuppdrag och lärarens roll som förmedlare av demokratiska värderingar i en heterogen lärandemiljö. Kursen behandlar sociala och kulturella processer mellan elever och mellan elever och lärare. Ett genomgående tema är hur demokratifrågor genomsyrar arbetet i skolan på olika nivåer – från frågor om demokrati och likabehandling i skolans lärandemiljöer till frågor om skolans organisation och politiska styrning i ett demokratiskt samhälle. Begrepp som kön, klass, etnicitet, sexualitet, religion och funktionsförmåga används för att ge kunskap om hur inkludering och exkludering, över- och underordning, skapas och återskapas i samhället och skolan. Här berörs också hur barns och ungdomars fritidskultur, inflytande från populärkultur och användningen av internet och sociala medier påverkar lärande, undervisning och det sociala livet i skolan.</p>
<p>Attityd i text – hur språk förmedlar och skapar hållning och attityder.</p>	<p>Under kursen ges studenten möjlighet att utveckla sin förmåga till etisk och normkritisk reflektion i rollen som lärare. Genom att tillägna sig grundläggande teorier och metoder för att resonera i etiska frågor får studenten förutsättningar för att förstå och reflektera kring skolans värdegrund och lärares yrkesetik. Målet är att studenten ska tillägna sig verktyg för att kritiskt förhålla sig till och hantera sociala situationer i en lärandemiljö präglad av kulturell mångfald. Hit hör att kunna utmana och motverka diskriminering och annan kränkande behandling.</p>

Innehållet i denna modul bygger på den förra modulens innehåll, och inslaget om attityder knyts specifikt till 6LU007.

Bilaga 2

Vetenskaplig progression och relationen till vetenskapligt skrivande				
kunskap	termin I och framåt	termin IV och framåt	termin VII och VIII	exempel på språklig kompetens som övas
Olika texters och textdelars karaktär, funktion och syfte	<ul style="list-style-type: none"> - Klargöra kurslitteraturens olika texttyper och funktion; förstå olika textdelars funktion, innehåll och textmönster i en sammanhållen vetenskaplig text; - öva de grundläggande framställningsformerna att berätta, beskriva, utreda och argumentera. 			
Kunskapsområde/ tidigare forskning; källkritik	<ul style="list-style-type: none"> - Referera exempel på forskning kopplad till lärarrollen; - beskriva texters innehåll och vad texter säger om sitt innehåll; - enkel argumentationsanalys; - värdera innehåll i text och bild. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tematiskt sammanställd översikt där studenten analyserar och jämför någon aspekt av ett kunskapsområde; - använda och granska en kunskapsöversikt; - tillämpa kunskaper från ett kunskapsområde. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skriva fram ett kunskapsområde som en del av examensarbetet; - kunna skriva fram hur den egna undersökningen bidrar till kunskapsområdet; - använda tidigare forskning i examensarbetet (bearbetning, analys, slutsatser) 	Refererande framställningsform; argumenterande framställningsform; jämförande perspektiv; ämnesrelaterat ordförråd; teman och propositioner; den egna rösten och andras; referenshantering; modalitetsmarkörer; värderande språk relationen mellan text och bild.

			och diskussion).	
Problemformulering	<ul style="list-style-type: none"> - förstå vad som är ett vetenskapligt problem och hur det formuleras i relation till olika aspekter av ett problemområde. 	<ul style="list-style-type: none"> - formulera ett vetenskapligt problem utifrån en aspekt i ett kunskapsområde. 	<ul style="list-style-type: none"> - formulera ett undersökningsbart vetenskapligt problem. 	<ul style="list-style-type: none"> - definierande framställningsform; - språklig precision.
Teori och begrepp	<ul style="list-style-type: none"> - definiera, använda och jämföra teoretiska begrepp som ingår i kurslitteraturen; - visa förståelse för begrepp genom tillämpning; - visa förståelse för teoretiska begrepp genom att förklara med egna ord; - redogöra översiktligt för teoretiska perspektiv. 	<ul style="list-style-type: none"> - argumentera utifrån (ev. tilldelat) teoretiskt perspektiv och med hjälp av teoretiska begrepp. 	<ul style="list-style-type: none"> - använda teoretiska begrepp för analys, slutsatser och diskussion. 	<ul style="list-style-type: none"> - relationen mellan ord och begrepp; - ämnesrelaterat ordförråd; - utredande framställningsform; - argumenterande framställningsform; - språklig precision.
Vetenskaplig metod	<ul style="list-style-type: none"> - översiktlig kännedom om vad som kännetecknar kvalitativ och kvantitativ metod; - dokumentanalys / textanalys; - grundläggande observationsmetod; 	<ul style="list-style-type: none"> - innehållsanalys; - intervjumetod inkl. transkribering; - enkätkonstruktion; - ta del av och granska kvantitativ undersökning; - tillämpa en metod under VFU. 	<ul style="list-style-type: none"> - välja och använda adekvata metoder för insamling, bearbetning och analys av ett empiriskt material. 	

Bilaga 3

Skrivande kopplat till yrkesprofessionen			
Funktion	termin I och framåt	termin IV och framåt	Exempel på språklig kompetens som övas
Dokumentation och reflekterande skrivande	Skriva ner sina tankar; skriva yrkesdagbok; kartläggning, dokumentera sina iakttagelser.	Yrkesdagbok: systematisera "data" i yrkesdagbok, tematisera centrala delar och skriva reflekterande text med referenser; pedagogisk dokumentation.	Reflektion; utvecklad reflektion; metareflektion.
Inom kollegiet och för planering av arbetet	Kortfattad pedagogisk planering; formulera och kommunicera aspekter av värdegrund.	Pedagogisk planering; planering inför utvecklingssamtal; kunskapsöverföring vid kompetensutveckling; likabehandlingsplan; handlingsplan, barn i svårigheter; bedömningsunderlag/matriser; systematiskt kvalitetsarbete.	Språklig precision; kunskap om olika texttyper kopplade till yrkesprofessionen; öva grundläggande framställningsformerna berätta, beskriva, utreda och argumentera.
Utåtriktat skrivande	Skriva ppt; informationsbrev.	ppt-presentation, t.ex. föräldramöte; veckobrev till vårdnadshavare; hållning i e-brev; summativ och formativ bedömning betygsättning; skrivelser.	Skriva mottagarorienterat, vårdat, klart och ekonomiskt; uttrycka sig värderingsfritt; popularisera.

Bilaga 4

Programstruktur – Grundlärarprogrammet F-3 (antagna h15)

Termin	Kurskod	Kursbenämning	Hp	Kursansvar
1	6PE189	Grundlärare som profession (UK)	6,0	NMD
1	6PE187	Lärande och undervisning (UK)	7,5	Pedagogik
1	6PE196	Att vara grundlärare (VFU)	1,5	NMD
1	6LU006	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik (UK)	7,5	Inst för ide- o samhällsstudier
1	6LU007	Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön (UK)	7,5	Inst för ide- o samhällsstudier
2	6SV021	Svenska för F-3, kurs 1	15,0	Inst för språkstudier
2	6EN021	Engelska för F-3, kurs 1	7,5	Inst för språkstudier
2	6MN039	Matematik 1 för förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3	7,5	NMD
3	6MA037	Matematik 2 för förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3	7,5	Inst för MA och MA statistik
3	6MN040	Matematik 3 för förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3	7,5	NMD
3	6EN022	Engelska för F-3, kurs 2	7,5	Inst för språkstudier
3	6SV022	Svenska för F-3, kurs 2	7,5	Inst för språkstudier
4	6PE225	Utbildningsvetenskap, undervisning och lärande för grundskolan (UK)	8,0	Pedagogik
4	6xxx18	Bedömning för och av lärande för grundlärare(UK)	11,0	NMD
4	6LÄ048	Att undervisa i F-3 (VFU)	6,0	Inst för språkstudier

4	6PE222	Specialpedagogik för grundskolan (UK)	5,0	Pedagogik
5	6LI005	Specialpedagogik med fokus på svenska och matematik för F3	15,0	Inst för språkstudier
5	6SV023	Svenska för F-3, kurs 3	7,5	Inst för språkstudier
5	6MN041	Matematik 4 för förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3	7,5	NMD
6	6TE006	Naturorientering och teknik för F-3	15,0	NMD
6	6PE146	Samhällsorientering, F-3	15,0	Pedagogik
7	6PE144	Lärarkets dimensioner för F-3 (VFU)	22,5	NMD
7	6LÄ050	Examensarbete för grundläraresexamen med inriktning mot förskoleklass och grundskolans år 1-3	30,0 (7,5)	Inst för språkstudier
8	6LÄ050	Examensarbete för grundläraresexamen med inriktning mot förskoleklass och grundskolans år 1-3	30,0 (22,5)	Inst för språkstudier
8	6PE159	Profession och vetenskap för F-3 (UK)	7,5	NMD

Programstruktur – Grundlärarprogrammet 4-6 (antagna h15)

Termin	Kurskod	Kursbenämning	Hp	Kursansvar
1	6PE189	Grundlärare som profession (UK)	6,0	NMD
1	6PE187	Lärande och undervisning (UK)	7,5	Pedagogik
1	6PE196	Att vara grundlärare (VFU)	1,5	NMD
1	6LU006	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik (UK)	7,5	Inst för ide- o samhällsstudier
1	6LU007	Etik, demokrati och den heterogena lärandemiljön (UK)	7,5	Inst för ide- o samhällsstudier
2	6SV024	Svenska för åk 4-6, kurs 1	15	Inst för språkstudier
2	6EN023	Engelska för åk 4-6, kurs 1	7,5	Inst för språkstudier
2	6MA038	Matematik 1 för grundskolans årskurs 4-6	7,5	Inst för MA och MA statistik
3	6MN042	Matematik 2 för grundskolans årskurs 4-6	7,5	NMD
3	6MN043	Matematik 3 för grundskolans årskurs 4-6	7,5	NMD
3	6EN024	Engelska för åk 4-6, kurs 2	7,5	Inst för språkstudier
3	6SV025	Svenska för åk 4-6, kurs 2	7,5	Inst för språkstudier
4	6PE225	Utbildningsvetenskap, undervisning och lärande för grundskolan (UK)	8,0	Pedagogik
4	6xxx18	Bedömning för och av lärande för grundlärare(UK)	11,0	NMD
4	6LÄ046	Att undervisa i åk 4-6 (VFU)	6	Inst för språkstudier
4	6PE222	Specialpedagogik för grundskolan (UK)	5,0	Pedagogik
5	6EN025	Engelska för åk 4-6, kurs 3	15	Inst för språkstudier

5	6SV026	Svenska för åk 4-6, kurs 3	7,5	Inst för språkstudier
5	6MN044	Matematik 4 för grundskolans årskurs 4-6	7,5	NMD
6	6LU005	Samhällsorientering åk 4-6	30	Inst för ide- o samhällsstudier
6	6NO024	Naturorientering och teknik för 4-6	30	NMD
7	6PE143	Lärarkyrkets dimensioner för åk 4-6 (VFU)	22,5	NMD
7	6LÄ051	Examensarbete för grundläraresexamen med inriktning mot grundskolans år 4-6	30,0 (7,5)	Inst för språkstudier
8	6LÄ051	Examensarbete för grundläraresexamen med inriktning mot grundskolans år 4-6	30,0 (22,5)	Inst för språkstudier
8	6PE158	Profession och vetenskap för åk 4-6 (UK)	7,5	NMD